

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Visitationszoner i Sverige

- Polisens uppfattningar kring implementeringen av visitationszoner i Sverige

LUNDS
UNIVERSITET

Författare: Amanda Ekman
Kandidatuppsats: [SOCK10], 15 hp
Vårterminen 2024
Handledare: Malin Åkerström

ABSTRAKT

Författare: Amanda Ekman

Titel: ”Visitationszoner i Sverige – Polisens uppfattningar kring implementeringen av visitationszoner i Sverige”

Kandidatuppsats: [SOCK10], 15 hp

Handledare: Malin Åkerström

Sociologiska institutionen, vårterminen 2024

Mot bakgrund av dagens gängkriminalitet har visitationszoner lyfts fram som ett verktyg för att motarbeta våldsutvecklingen i Sverige. Från flera håll har däremot oro uttryckts om att metoden kan vara kontraproduktiv. Eftersom det finns en brist på forskning på området ämnar studien därför att undersöka några svenska polisens uppfattning kring implementeringen av visitationszoner i Sverige. Vidare ämnar studien synliggöra möjliga positiva och negativa konsekvenser av det polisiära verktyget utifrån polisernas berättelse. Studiens frågeställningar besvaras genom fem semistrukturerade intervjuer med svenska poliser. Det teoretiska ramverket består av stämplingsteorin, teorin om crime displacement samt teorin om processuell rättvisa. Vidare används tidigare forskning kring hot spots policing, visitationszoner, social kontroll, förtroende för polisen samt delar av polislagen för att analysera resultatet. Studiens resultat visar att samtliga poliser är övergripande negativt inställda till införandet av visitationszoner i Sverige. Däremot lyfts både positiva och negativa konsekvenser fram av poliserna. De positiva konsekvenserna som synliggörs är att fler kvinnor kommer att visiteras samt att risken för polisiär osäkerhet kring om de får utföra en visitation eller inte kan minska. De negativa konsekvenserna som lyfts fram är risken för stämpling av individer som kriminella samt risken för territoriell stigmatisering av de områden där en visitationszon införs. Poliserna hävdar också att visitationszoner inte kommer att ha någon brottsminskande effekt, där det istället finns en risk för att brotten förflyttas till kringliggande områden. Vidare nämns risken för minskat förtroende för polisen. Slutligen framhävs sociala insatser som mer fördelaktiga i jämförelse med mer repressiva åtgärder såsom visitationszoner samt att polisen redan innan implementeringen ansågs sig ha tillräckliga befogenheter att utföra kroppsvisitation och husrannsakan i fordon.

Nyckelord: Visitationszoner, stämpling, brottsförflyttning, processuell rättvisa, stigmatisering, polisförtroende

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	2
1.2 Frågeställningar.....	2
1.3 Avgränsningar.....	2
2. Tidigare forskning och utredningar.....	3
2.1 Justitieombudsmannens granskning av 19 § andra stycket 1 och 20 a § polislagen.....	3
2.2 Den sociala kontrollen som brottspreventiv metod.....	4
2.3 Hot spots policing och metodens effekt på brottsligheten.....	5
2.4 Etnisk profilering och stämpling.....	6
2.5 Förtroende för polisen.....	7
3. Teoretiska utgångspunkter.....	8
3.1 Stämplingsteorin.....	8
3.2 Crime displacement.....	8
3.3 Processuell rättvisa.....	9
4. Metod.....	10
4.1 Kvalitativ metod.....	10
4.2 Semistrukturerade intervjuer.....	10
4.3 Urval.....	11
4.4 Tematisk analys.....	12
4.5 Intervjuareffekten.....	13
4.6 Etiska överväganden.....	14
4.7 Tillförlitlighet.....	14
5. Resultat och analys.....	15
5.1 Befogenheter utifrån 19 § andra stycket 1 och 20 a § polislagen.....	16
5.2 Sociala insatser kontra repressiv metod.....	18
5.3 Negativa konsekvenser.....	19
5.3.1 Ingen brottsminskande effekt.....	19
5.3.2 Brottets förflyttning.....	21
5.3.3 Stämpling och territoriell stigmatisering.....	22
5.3.4 Minskat förtroende för polisen.....	25
5.4 Positiva konsekvenser.....	27
5.4.1 Minskad osäkerhet vid bedömning.....	27
5.4.2 Ökad visitation av kvinnor.....	28
6. Avslutande diskussion och slutsats.....	29
Referenser.....	33
Bilagor.....	37
Bilaga 1. Samtyckesblankett.....	37
Bilaga 2. Intervjuguide.....	38

1. Inledning

Från och med den 25 april 2024 har polisen större befogenheter att utföra kroppsvisitation och husrannsakan i fordon genom implementeringen av visitationszoner, även kallade säkerhetszoner, i Sverige (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2024). Mot bakgrund av dagens gängkriminalitet gav regeringen utredare i uppdrag att lämna ett förslag gällande hur geografiskt avgränsade och tidsbegränsade visitationszoner kan implementeras i Sverige (Ds 2023:31, s. 13). I utredningen redogörs det för hur lagstiftningen möjliggör för polisen att upprätta en visitationszon i ett begränsat geografiskt område, där det finns påtaglig risk för brottslig verksamhet i form av skjutning eller sprängning som konsekvens av en pågående konflikt mellan grupperingar (ibid., s. 7). Ett polisiärt beslut om att införa en visitationszon får gälla i högst två veckor, där förlängning kan ske genom ett nytt beslut. Den utmärkande detaljen i den nya lagstiftningen är faktumet att polisen får genomföra en kroppsvisitation alternativt en fordonskontroll utan en konkret brottsmisstanke (ibid., s. 141). Utredningen visar nämligen hur exempelvis avvikande beteende eller tidigare brottslighet kan utgöra en grund för visitation (ibid., s. 108).

Regeringens förslag och den efterföljande implementeringen av visitationszoner har däremot inte undgått kritik. Skepsis gentemot implementeringen har yttrats av såväl invånare i de områden som kan tänkas vara aktuella vid införandet av en visitationszon (Ftouni, 2024) som av ett flertal av de remissinstanser som bemötte lagförslaget (Tanaka, 2024). Skarp kritik har riktats mot att visitationszoner kan leda till etnisk profilering, diskriminering och stigmatisering av invånarna som bor i de berörda områdena (ibid.). Polisförbundet är i sitt remissyttrande däremot övergripande positiva till införandet av visitationszoner, men understryker dock att metodens eventuella påverkan på allmänhetens förtroende för polisen kommer att behöva utredas (Eneström, 2024).

Den omfattande kritiken som yttrats har främst grundats i bristen på forskning kring den påstådda nyttan med visitationszoner. Däribland har regeringens användning av de danska visitationszonerna som ett kriminalpolitiskt exempel kritiserats för att vara alltför onyanserat. Kriminologen David Sausdal har tidigare varnat för att visitationszonernas effekt inte utvärderats i Danmark (Berg & Ftouni, 2024). Han hävdar snarare att den ökade polisen närvaron och de sociala insatser, som genomförts i syfte att förbättra livssituationen för

invånarna i utsatta bostadsområden, kan vara en förklaring till den danska framgången med gängkriminaliteten (TV4, 2024; Garro, 2023).

Den samhälleliga debatten kring visitationszoner har därmed synliggjort kunskapsluckor gällande metodens faktiska påverkan på såväl brottsligheten som invånarnas välbefinnande. Mot bakgrund av bristen på forskning inom området, framför allt i svensk kontext, ses ett framträdande behov av att undersöka de möjliga konsekvenser som implementeringen kan medföra i syfte att ge en bredare förståelse för visitationszoner. Eftersom de faktiska konsekvenserna av visitationszoner i Sverige ännu inte har utvärderats ämnas därför möjliga konsekvenser synliggöras genom att ta del av svenska polisers uppfattningar kring implementeringen. Poliserna, som kommer att vara ytterst verksamma vid utförandet av visitationer, ses kunna bidra med ett intressant perspektiv.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka svenska polisers uppfattningar kring implementeringen av visitationszoner i Sverige. Vidare ämnar studien, med hjälp av tidigare forskning och teori, lyfta både positiva och negativa möjliga konsekvenser av implementeringen utifrån polisernas redogörelse i syfte att ge en bredare förståelse för visitationszoner.

1.2 Frågeställningar

- Vad har svenska poliserna för uppfattningar kring implementeringen av visitationszoner i Sverige?
- Vilka möjliga negativa konsekvenser uppger svenska poliserna att implementeringen av visitationszoner i Sverige kan medföra?
- Vilka möjliga positiva konsekvenser uppger svenska poliserna att implementeringen av visitationszoner i Sverige kan medföra?

1.3 Avgränsningar

Studien ämnar inte undersöka faktiska påvisade konsekvenser av implementeringen av visitationszoner i Sverige eftersom den aktuella lagstiftningen tillkommit under studiens arbetsgång. Vidare är studiens intresseområde geografiskt avgränsat till Sverige och därmed undersöks inte en eventuell påverkan på andra länder än Sverige. Däremot kommer internationell forskning att lyftas i syfte att ge en övergripande bild av möjliga konsekvenser.

2. Tidigare forskning och utredningar

Mot bakgrund av att implementeringen av visitationszoner skett under studiens genomförande finns ingen tidigare forskning gällande konsekvenserna av implementeringen i Sverige. Följande redogörelse ämnar därför i stället att ge en övergripande bild av befintlig forskning och utredningar kring de ämnen som diskuterats av informanterna.

2.1 Justitieombudsmannens granskning av 19 § andra stycket 1 och 20 a § polislagen

Mot bakgrund av att klagomål inkommit till Justitieombudsmannen (JO), gällande att polisen sökt igenom fordon alternativt utfört kroppsvisitation av en person utan att det enligt anmälaren funnits grund för ingripandet, beslutade JO om att utföra inspektioner i fyra lokalpolisområden. Syftet var att undersöka hur polislagens 19 § andra stycket 1 respektive 20 a § tillämpas i praktiken (Justitieombudsmannen, 2023). Inspektionerna utfördes genom granskning av drygt 650 ingripanden, men också genom samtal med enskilda poliser om deras uppfattning och tillämpning av bestämmelserna. Granskningen innefattar inspektion av lokalpolisområdena Linköping, Luleå-Boden, Örebro samt Helsingborg (ibid., s. 2).

Polisens möjlighet att utföra kroppsvisitation regleras i 19 § andra stycket polislagen (1984:387) och utgör följande bestämmelse;

En polisman får också kroppsvisitera i den utsträckning det behövs för att söka efter

1. vapen eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att ett sådant föremål kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, eller

2. föremål som är ägnade att användas som hjälpmedel vid brott som innefattar skada på egendom, om det finns särskild anledning anta att den som avses med åtgärden bär ett sådant föremål med sig och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att föremålet kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken. Lag (2003:858).

Vidare regleras husrannsakan i fordon i 20 a § polislagen (1984:387), där följande fastslås;

En polisman får genomsöka ett fordon eller en båt i den utsträckning det behövs för att söka efter vapen eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att ett sådant föremål kan påträffas och förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken. Lag (2019:37).

Samtalen med poliserna visar hur tillämpningsområdet för 19 § andra stycket 1 respektive 20 a § polislagen i praktiken tenderar att tänjas i syfte att polisen ska kunna utföra det arbete som förväntas av dem (Justitieombudsmannen, 2023, s. 5). JO redogör nämligen för hur poliserna anser att nämnda bestämmelser är utdaterade i relation till dagens gängkriminalitet. Utifrån ordalydelsen förklarar poliser även hur tveksamheter uppkommer kring hur bestämmelserna är tänkta att tillämpas, där de snarare lutar sig tillbaka på sin intuitiva känsla vid bedömning om de får utföra åtgärderna eller inte (ibid., s. 5). Tid, plats och den enskilde individens beteende är vanliga faktorer som poliserna uppgav kunde leda till en kontroll. Exempelvis kunde ett undvikande eller avvikande beteende utgöra en grund till kroppsvisitation eller husrannsakan i fordon (ibid.). Vid inspektion av dokumentationerna synliggörs hur faktorer såsom att individen förekommer i kriminella kretsar eller att det finns en pågående konflikt mellan kriminella nätverk också var en grund för ingripande (ibid., s. 8). JO väljer att kritisera polisens tillämpning av bestämmelserna och betonar att kontrollerna, som ska göras i syfte att söka efter vapen eller andra farliga föremål, endast får ske i situationer där omständigheterna talar för att föremålen kan användas vid våldsbrott (ibid., ss. 8-9).

2.2 Den sociala kontrollen som brottspreventiv metod

Den sociala kontrollens betydelse gällande att styra allmänhetens agerande i enlighet med rådande normer, regler och lagar är en väsentlig funktion inom såväl rättsväsendet och polisen (Sunshine & Tyler, 2003, s. 513; Henry, 2021, s. 1070) som vid vardagliga mellanmänniska möten (MacDonald, 2023, ss. 6-7; Henry, 2019, ss. 5-8). MacDonald (2023, s. 6) skriver att social kontroll definieras i bred bemärkelse som samhällets försök att kontrollera mänskligt beteende i syfte att forma en laglydig befolkning, där sociala grupper eller institutioner ämnar anpassa beteenden efter de sociala värderingar som råder. Han skriver hur social kontroll inom kriminologin tenderar att delas upp i informell och formell kontroll. Informell kontroll karaktäriseras av de åtgärder som exempelvis familj, vänner och skolor kan tillämpa för att upprätthålla önskade normer och värderingar (ibid., ss. 6-7). Formell kontroll förklarar MacDonald (ibid.) utgörs av statens makt att hota om respektive utföra rättsliga sanktioner som en konsekvens av kriminella handlingar. Den formella kontrollen tar sig i uttryck genom rättsväsendets olika verktyg där polis, domare och rättsprocessens övriga medverkande är huvudaktörer (ibid.).

MacDonald (ibid) betonar att informell och formell kontroll är högst beroende av varandra, där kombinationen av de båda är av väsentlig betydelse vid tal om brottsprevention. Han

väljer däremot att framhäva faktumet att flera olika sociala program där fokus har legat på familjens delaktighet och skolans möjlighet att forma ungdomar har visat sig ha haft positiv effekt på brottsligheten (ibid., ss. 9-10). Han eftersträvar därför en minskning av den formella kontrollen från statens sida i syfte att välkomna de socialt förebyggande åtgärderna (ibid.).

2.3 Hot spots policing och metodens effekt på brottsligheten

Idén om visitationszoner grundar sig i den polisiära arbetsmetoden benämnd som “hot spots policing”. Hot spot är benämningen på ett geografiskt avgränsat område som anses särskilt brottsdrabbat (Newburn, 2017, s. 626), vilket kan liknas vid de områden där visitationszoner kan tänkas införas. Hot spots policing innebär därmed koncentrerade polisiära insatser på en avgränsad geografisk yta (Braga, Papachristos, Hureau, 2012, s. 12), där åtgärder såsom exempelvis förändring av platsens uppbyggnad eller visitering kan tillämpas i brottspreventivt syfte (Newburn, 2017, s. 626). Synen på hot spots policing som en effektiv brottspreventiv metod grundar sig därmed i antagandet att brottsrelaterade problem är geografiskt centrerade, där polisiära resurser därför kan placeras i områden med hög brottsproblematik (ibid.).

Weisburd och Greens (1995) studie *Policing Drug Hot Spots: The Jersey City Drug Market Analysis Experiment* visar hur hot spots policing har en tydlig brottspreventiv effekt på specifika områden där riktade polisiära insatser görs. Studien behandlar områden som karakteriseras av en omfattande droghandel där flera insatser av varierande karaktär bedrivits. Weisburd och Green (ibid., s. 731) redogör för hur effekten av hot spots policing blev en minskning av drogförsäljningen i området. Vidare visar studien hur hot spots policing inte nödvändigtvis behöver resultera i crime displacement (se avsnitt 3.2), där drogförsäljningen i detta fall skulle flyttats till kringliggande områden (ibid., s. 732).

Senare studier om hot spots, där fokus ligger på visitationer, talar däremot inte för en brottsminskande effekt. Bradford och Tiratelli (2019, ss. 4-5, 9) argumenterar för att det inte finns någon vidare forskning som kan bevisa metodens, i form av att stoppa och visitera, faktiska effekt i jämförelse med andra polisiära metoder. I enlighet med Bradford och Tiratelli (ibid.) visar Braakmanns (2022) studie, som grundar sig i polisiära visitationer i Storbritannien till följd av ett uppmärksammat mord, hur observationerna inte talade för en brottsminskning i området. Studien visar hur visitationerna inte verkade ge någon

brottsminskande effekt varken gällande drogrelaterade brott, våldsamma dåd eller vapenbrott (ibid., s. 1394).

Vidare undersöker Bowling och Weber (2011) hur den polisiära “stop and search-metoden”, där polisen kan visitera en person eller ett fordon, fungerar i en global kontext genom att redogöra för hur visitation som maktmedel tillämpas världen över. De skriver hur visitationsmetodiken har sina fördelar vad gäller möjligheten att konfiskera olagliga föremål, men där de ställer sig tveksamma till dess faktiska möjlighet att förhindra större problematik än just beslagtagning av olagliga föremål (ibid., ss. 483-484). Till skillnad från Bowling och Weber (2011) argumenterar Wells, Zhang och Zhao (2012, s. 255) för hur polisiära insatser som är inriktade på specifika platser har en större brottsminskande effekt än andra generella åtgärder. Wells et al. (ibid.) undersöker effekterna av geografiskt avgränsade insatser i USA, visitationer inkluderat, gällande mängden beslagtagna illegala vapen. Studiens resultat visar hur insatserna gav en positiv effekt i form av ökade vapenbeslag, där efterföljande våldsdåd begångna med vapen också minskade (ibid., s. 266).

2.4 Etnisk profilering och stämpling

Bowling och Phillips (2007) har i sin studie analyserat statistik för polisiära visitationer i Wales och England mellan åren 2004 och 2005. I syfte att undvika diskriminering vid polisiära ingripanden infördes år 1996 krav på dokumentation av den misstänktes etniska tillhörighet. Kravet på dokumentation möjliggjorde för Bowling och Phillips (2007, s. 941) att undersöka skillnader i antal polisingripanden mellan olika etniska grupper. Studien visar hur etniska minoritetsgrupper stoppas och visiteras i större uträkning än andra (Bowling & Phillips, 2007, ss. 958-960). De menar att denna disproportion kan grunda sig i diskriminering, där stereotypa föreställningar om vissa grupper som mer benägna att vara involverade i brott påverkar polisens agerande (ibid., s. 960). I studien behandlas däremot faktumet att en individ behöver vara fysiskt tillgänglig för att kunna visiteras av polis (ibid., s. 945). En förklaring skulle därmed kunna vara att vissa etniska grupper kan tänkas befinna sig i större utsträckning i området, exempelvis på grund av att de är boende där eller befinner sig mer frekvent utanför hemmet (ibid., s. 946).

I likhet med Bowling och Phillips (2007) använder Ariza (2014) statistik i England och Wales som visar att etniska minoriteter blir disproportionerligt stoppade och visiterade. Han menar däremot hur tidigare forskning inte behandlat problematiken kring att det finns övriga

faktorer som kan bidra till statistiken. Ariza (ibid., s. 208) väljer därför att undersöka huruvida etnicitet som en isolerad påverkansfaktor har betydelse för den mer omfattande visiteringen som etniska minoritetsgrupper får utstå. Resultatet visar att trots undersökning av bland annat sociodemografiska faktorer, egenrapporterad brottslighet och grad av närvaro på gatan har etnicitet fortfarande betydelse (ibid., ss. 211, 219).

2.5 Förtroende för polisen

Deuchar, Miller och Densley (2019) undersöker i en etnografisk studie hur unga människor i Skottland påverkas av polisens visitationer, där fokus ligger på hur förhållandet mellan polisen och invånarna utvecklar sig i området. De menar att det inte är själva införandet av visitationer som är problematiskt utan snarare det praktiska utförandet av den polisiära metoden som väcker frågor (ibid., s. 443). Vidare skriver Deuchar et al. (ibid., ss. 429, 443) att allmänhetens förtroende för polisen är högst beroende av hur polisen agerar vid möten med invånarna. Vid utförandet av polisiära maktmedel behöver handlingar uppfattas vara i enlighet med lagen där åtgärderna ska anses nödvändiga utifrån situationen. Deuchar et al. (ibid., s. 434) skriver nämligen hur upplevd diskriminering och visitationer där individen visat sig vara laglydig försämrade de drabbades förtroende för polisen. Studien visar därmed hur det inte är metoden, visitationer, i sig som riskerar att skada allmänhetens förtroende för polisen. Det är snarare polisens agerande och de berörda individernas uppfattning av den mellanmänniska interaktionen.

I likhet med Deuchar et al. (2019) har Pettersson (2012) studerat lokala polisers relation till ungdomar, där hon lyfter nödvändigheten av att polisarbetet kräver en god relation mellan poliser och ungdomar. Det centrala dilemmat som Pettersson (2012, ss. 47-56) diskuterar är balansen mellan kontroll och kontakt, där hon redogör för hur nyckeln till en god relation inte är en fråga om det ena eller andra. Hon skriver hur kontakt utan kontroll riskerar att leda till en eftergiven och mesig brottsbekämpning, men att kontroll utan kontakt leder till sämre förtroende för polisen. Vid diskussion kring visitationszoner menar Pettersson (2012, s. 16) att komplexiteten kring kontroll och kontakt synliggörs. Pettersson (ibid., s. 103) skriver nämligen att publika visitationer har av ungdomar beskrivits som en förödmjukelse som väckt negativa känslor, där respekten från polisen har uppfattats som frånvarande.

3. Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt presenteras de teorier som utifrån informanternas redogörelse anses relevanta vid senare analysering av empirin.

3.1 Stämplingsteorin

Stämplingsteorins frontfigur Howard Becker (2006, ss. 22-23, 26) menar att avvikelse är en social process. Han betonar hur avvikelse därmed inte ska betraktas som en egenskap hos individen utan definieras i interaktionen mellan den handlande individen och omgivningen. Becker (ibid., s. 17) förklarar hur sociala regler som konstrueras av samhällets invånare definierar det beteende som anses förbjudet respektive acceptabelt, där dessa regler antingen kan vara formella rättsnormer eller informella regler. Etiketten avvikare behöver därför aktivt appliceras, stämplas, på en individ som en konsekvens av omgivningens reaktioner på agerandet (ibid., s. 24). Eftersom avvikelsen inte är beroende av individen och dess egenskaper, kan stämplingen ske oberoende av en individs faktiska agerande. Becker (ibid., s. 23) belyser nämligen hur en individ kan stämplas som avvikande trots att personen inte brutit mot några sociala regler, men där omgivningen tror att en avvikande handling begåtts.

Becker (ibid., s. 23) förklarar hur de individer som stämplas som avvikande inte kan ses som en homogen kategori, men att de delar erfarenheten av att stämplas som utanförstående. Denna stämpling kan leda till en stigmatisering av individer, där en ogynnsam och generaliserad bild av en individ eller social grupp skapas (Jahiu & Cinnamon, 2022, s. 4549). Vid forskning kring stereotypa uppfattningar av individer i grupp tenderar förekomsten av territoriell stigmatisering diskuteras. Jahiu och Cinnamon (2022, s. 4547) skriver hur begreppet territoriell stigmatisering behandlar hur området människor bor i spelar en avgörande roll i hur dessa uppfattas av omgivningen. Genom territoriell stigmatisering kan därmed ett helt område bli stigmatiserat av omgivningen, där denna generalisering kan grunda sig i enbart förutfattade meningar eller enskilda invånares beteende (ibid.). Den territoriella stigmatiseringen medför att invånarna, och området i sig, ses som mindre värda och tillskrivs negativa attribut såsom kriminella eller liknande (ibid., ss. 4547-4548).

3.2 Crime displacement

En möjlig problematik som ständigt diskuteras kring hot spots policing (se avsnitt 2.3), däribland visitationszoner, är risken för crime displacement (Braga, Papachristos & Hureau,

2012; Weisburd & Green, 1995; Braga, Turchan, Papachristos & Hureau, 2019). Newburn (2017, s. 619) förklarar hur geografiskt avgränsade insatser, i syfte att kontrollera en specifik situation eller plats, kan medföra att brott som annars hade begåtts i området i stället begås i ett annat område. Enligt denna kritik mot hot spots policing förebygger metodiken inte kriminella handlingar, utan snarare förflyttar brotten till ett kringliggande område (ibid.). Newburn (ibid.) förklarar hur crime displacement, eller brottsförflyttning, kan innebära att kriminella individer börjar undvika området som en konsekvens av den ökade polisiära närvaron och risken för upptäckt.

Weisburd och Green (1995) valde att undersöka detta påstående i deras studie om områden som kännetecknades av en öppen droghandel. Deras studie visar inte enbart att hot spots policing var en effektiv brottspreventiv metod, utan att metoden kan tillämpas utan risk för brottsförflyttning. Weisburd och Green (1995, s. 728) förklarar snarare hur motsatsen till brottsförflyttning uppstod, där brottspreventiva fördelar även sågs i kringliggande områden. Vidare välkomnar Braga och Weisburd (2010, s. 221) en ökad användning av hot spots policing. De argumenterar för att nyckeln till en effektiv brottsprevention är att rikta polisiärt fokus på särskilt brottsutsatta områden. Braga och Weisburd (2010, s. 245) skriver hur, till skillnad från kritiken (Newburn, 2017, s. 619), hot spots policing inte leder till brottsförflyttning utan visar hur kringliggande områden också påvisade en brottsminskning i samband med insatserna.

Senare studier i en svensk kontext har däremot ifrågasatt effektiviteten kring hot spots policing samt synliggör en eventuell förekomst av brottsförflyttning. Hennen och Gerell (2019, ss. 128-129) undersöker hur ökade polisiära insatser i Malmö har fungerat rörande den öppna droghandeln, där de beskriver att de brottspreventiva insatserna som genomfördes inte medförde önskade resultat. Vidare diskuterar de kring förekomsten av brottsförflyttning, men väljer att belysa att en sådan företeelse kan ses som en möjlig positiv effekt. Hennen och Gerell (2019, ss. 128-129) förklarar nämligen hur brottsförflyttning kan vara ett kriminalpolitiskt mål i sig då brott förflyttas från ett särskilt brottsutsatt område (ibid., s. 132).

3.3 Processuell rättvisa

Teorin om processuell rättvisa innefattar hur rättsväsendet och polis bemöter allmänheten och vilka efterföljande effekter denna interaktion får (Sunshine & Tyler, 2003, s. 513). Teorin

grundar sig i idén om att rättsväsendet och dess aktörer behöver uppfattas som legitim och rättvis vid tillämpning av lagen, då grunden i en rättsstat bygger på förtroendet för staten och dess maktutövning (ibid.). Brottsprevention och polisens relation till invånarna anses därmed gå hand i hand (ibid., s. 521). Vidare kan en negativ uppfattning av polisen, grundad i enskildas uppfattning av polisen som orättvis och respektlös, påverka den bredare uppfattningen av polisen som legitim (Tyler och Fagan, 2008, s. 241). Sunshine och Tyler (2003, s. 519) skriver hur allmänhetens tolerans för polisiära insatser ökar om allmänheten har förtroende för de motiv som ligger bakom de polisiära strategierna. Det centrala i teorin är därmed att fokus ligger på *hur* polisen och rättsväsendet agerar och inte *vad* de gör. En förutsättning för upprätthållandet av allmänhetens förtroende är därför att polisen bemöter individerna med respekt och tydligt kommunicerar deras avsikter (ibid., s. 239).

4. Metod

4.1 Kvalitativ metod

I syfte att besvara studiens frågeställning tillämpas en kvalitativ forskningsmetod eftersom studien ämnar utforska åsikter och uppfattningar hos enskilda individer (Bryman, 2018, s. 455). Eftersom visitationszoner implementerats i Sverige under studiens genomförande finns ingen tillgänglig statistik kring dess effektivitet eller faktiska konsekvenser. Det innebär att det inte finns en möjlighet till att kvantitativt mäta effekterna av visitationszoner. I syfte att synliggöra polisens uppfattningar om visitationszoner som företeelse anses därmed den kvalitativa metoden som mest lämplig.

4.2 Semistrukturerade intervjuer

Vid valet av kvalitativ forskningsmetod ansågs kvalitativa intervjuer som den lämpligaste metoden eftersom den centrala tanken i studien är att synliggöra informanternas uppfattning av den sociala världen (Denscombe, 2018, s. 268). Vidare möjliggör intervjuerna tillgång till privilegierad information, där poliserna kan ge värdefulla insikter och tankar baserade på deras position och erfarenhet (ibid.).

För att kunna garantera ett mötesformat som ger utrymme för flexibilitet genomfördes semistrukturerade intervjuer (Denscombe, 2018, s. 269). Det innebär att en intervjuguide upprättades med några förutbestämda frågor som bestämts utifrån teman som önskas

behandlas under intervjun (ibid.). De förutbestämda frågorna täckte därmed de nödvändiga ämnena, men lämnade utrymme för intervjuaren att agera flexibelt i syfte att få mer detaljerad och djupgående information. Denna flexibilitet uttryckte sig genom att följdfrågor ställdes och informanterna ombads att utveckla sina svar. Semistrukturerade intervjuer ansågs särskilt lämpligt eftersom svaren från informanterna ämnades att jämföras med varandra. I enlighet med modellen för semistrukturerade intervjuer ställdes kompletterande frågor till informanterna som inte ingick i den på förhand konstruerade intervjuguiden. De kompletterande frågorna som ställdes ansågs relevanta utifrån de svar som informanten uppgav under intervjun.

Personliga intervjuer valdes att genomföras eftersom de ansågs mer lättkontrollerade, då det enbart är en röst som pratar i taget (Denscombe, 2018, s. 270). Totalt genomfördes fem fysiska intervjuer där platsen för mötena valdes utifrån kriterierna att platsen ska erbjuda avskildhet, tystnad och vara belägen på ett bekvämt geografiskt avstånd till informanterna (ibid., s. 281). Vid de fysiska intervjuerna spelades samtalet in och sedan transkriberades (ibid., s. 395). Ljudinspelning tillämpades eftersom det mänskliga minnet kan förvränga eller glömma bort information (ibid., s. 284). Ljudinspelningar möjliggör också för intervjuaren att kunna vara mer närvarande i samtalet, vilket förenklar möjligheten att komplettera med nya frågor utifrån svaren som ges (ibid.). Transkribering av ljudinspelade intervjuer är däremot tidskrävande (ibid., s. 395), men är en väsentlig del för att kunna synliggöra citat och teman senare i analysavsnittet. Vidare möjliggör transkriberingen en ytterligare bekantskap med insamlade data som kan utmynna i nya tankar kring materialet som sedan förbättrar analysen (ibid.).

4.3 Urval

Vid rekryteringen av informanter togs först kontakt med en så kallad ”gatekeeper”, en central person som har kontakter inom det aktuella fältet och som därmed kunde bidra med ett bredare kontaktnät av informanter (Noaks & Wincup, 2004, s. 56). Studiens urval av informanter baserades sedan på ett målstyrt urval (Bryman, 2018, ss. 498-499), vilket innebär att informanterna valdes ut på grund av de kriterier som behövde uppfyllas för att kunna besvara forskningsfrågorna (Bryman, 2018, ss. 498-499; Dalen, 2015, s. 60). Det huvudsakliga kriteriet för den aktuella studien var att informanterna behöver inneha en yrkestitel som polis, där individen under en period ska ha arbetat i yttre tjänst. Erfarenhet av arbete i yttre tjänst kunde tänkas bidra med ett intressant perspektiv och värdefulla insikter

eftersom visitationszoner är något som framtida poliser i främst yttre tjänst kan komma i kontakt med. Samtliga informanter var män i åldrarna 37 till 51 år. Eftersom ett målstyrt urval tillämpades förväntades en fullständig svarsfrekvens och därmed behövde ingen hänsyn tas till eventuella beräknade bortfall (Denscombe, 2018, s. 74).

Eftersom ett icke-sannolikhetsurval tillämpades var informanterna inte slumpmässigt utvalda (ibid., ss. 57-59). Urvalet är därmed inte representativt för hela populationen, vilket skulle motsvara alla poliser i Sverige, vilket innebär att inga generaliseringar kan dras utifrån studiens resultat. Syftet med studien är däremot inte att undersöka vad totalpopulationen har för uppfattningar, utan att undersöka enskilda polisers uppfattning. Med anledning av studiens syfte anses problematiken kring generalisering inte sänka studiens kvalitet (ibid., s. 58).

4.4 Tematisk analys

Vid bearbetning av data tillämpades en tematisk analys där insamlade data organiseras utifrån teman som identifieras (Bryman, 2018, ss. 702-703). Inom den tematiska analysen är kodningsprocessen väsentlig, där varje tema som urskiljs i materialet får egna koder för att ge en tydlig överblick (ibid.). I den aktuella studien, där det insamlade materialet är i form av transkriberade ljudinspelningar, organiserades citat utifrån de olika teman som synliggjordes och tilldelades sedan egna koder. Varje gruppering av citat som hade gemensamma nämnare slogs sedan ihop till ett övergripande tema (ibid., s. 700).

Vid analysering av materialet synliggjordes två huvudsakliga teman, nämligen möjliga positiva konsekvenser av en implementering av visitationszoner samt möjliga negativa konsekvenser av en implementering av visitationszoner. Dessa teman var förutbestämda med hänsyn till studiens forskningsfrågor. De teorier som appliceras på empirin i analysavsnittet valdes däremot senare utifrån de teman som lyftes under intervjuerna. Övriga teman som synliggjordes under bearbetningen var 19 § andra stycket 1 respektive 20 a § polislagen samt sociala insatser kontra repressiva metoder. Under kodningsprocessen delades sedan de möjliga negativa konsekvenserna in i mindre teman enligt följande; ingen brottsminskande effekt, brottets förflyttning, stämpling och territoriell stigmatisering samt minskat förtroende för polisen. De möjliga positiva konsekvenserna som identifierades delades enbart in i två delteman; minskad osäkerhet vid bedömning samt ökad visitation av kvinnor. Eftersom de

möjliga positiva konsekvenserna diskuterades i mindre omfattning av informanterna ges dessa också ett mindre utrymme i analysavsnittet.

4.5 Intervjuareffekten

Vid genomförandet av intervjuer behöver forskaren reflektera över sin egen roll i samtalet och dess eventuella påverkan på samtalets utveckling (Denscombe, 2016, s. 270). Människor tenderar nämligen att svara olika på frågor under en intervju beroende på deras uppfattning av den personen som ställer frågorna (ibid.). Särskilt utmärkande faktorer som anses kunna påverka vad informanten delar med sig är intervjuarens kön, etniska ursprung och ålder (Denscombe, 2018, s. 277).

Samtliga informanter var äldre än intervjuaren, där en relativt stor åldersskillnad förekom. Åldersskillnadens eventuella påverkan skulle kunna vara att begrepp eller ord, som förknippas med ett äldre språkbruk, undviks i syfte att intervjuaren ska förstå samtliga yttringar. Vidare anses däremot inte åldersskillnaden vara en bidragande faktor till en intervjuareffekt eftersom en eventuell påverkan främst synliggörs när intervjuaren är betydligt äldre än informanten. En sådan åldersskillnad skulle kunna innebära en maktobalans, där informanten upplever sig underlägsen i relation till intervjuaren och därmed svarar i linje med vad hen tror är intervjuarens uppfattning (Denscombe, 2018, s. 277). Gällande könsfaktorn, där samtliga informanter är män och intervjuaren är kvinna, anses detta inte påverka svarens utgång. Vad gäller etniskt ursprung ses detta inte heller vara en bidragande faktor till en eventuell intervjuareffekt eftersom ingen tydlig variation i etniskt ursprung förekom, där frågor kring informanternas etniska ursprung inte ställdes.

Vidare kan utbildningsmässiga kvalifikationer, i detta fall faktumet att intervjuaren innehar en viss kunskap om det berörda området genom studier, tänkas påverka svaren som ges (Denscombe, 2018, s. 277). En sådan påverkan skulle kunna visa sig i form av att informanten inte utvecklar sina svar i samma utsträckning när det exempelvis gäller lagrum eller kriminologiska begrepp. Genom att informanterna ombads att utveckla sina svar eller förklara begrepp som inte innefattar allmänkunskap, anses detta inte vara en bidragande faktor till en eventuell intervjuareffekt. I syfte att minimera den generella inverkan har en neutral hållning intagits i syfte att inte förespråka åsikter vare sig för eller emot visitationszoner, där lyhördhet inför informanternas svar prioriterats (ibid., ss. 277-278).

4.6 Etiska överväganden

Vid studiens genomförande vidtogs åtgärder för att garantera att etiska principer följs innan, under och efter arbetets gång (Bryman, 2018, ss. 170-172). Vid intervjutillfället ombads informanterna att skriva under en skriftlig samtyckesblankett (se bilaga 1), i linje med forskningsetiska principer (Denscombe, 2018, s. 441), där underskrift med datum och ort efterfrågades (ibid., s. 449). I samtyckesblanketten redogjordes för studiens syfte i enlighet med informationskravet (ibid., s. 447). Vidare informerades om intervjupersonernas rätt att när som helst dra sig ur intervjun och att deltagandet i studien är högst frivilligt.

Informanterna försäkrades även att anonymisering av deras identitet kommer att ske (ibid., s. 448). Samtyckesblanketten skrevs under i två kopior där informanten fick behålla den ena, där samtycke gavs till deltagande i studien. Samtliga informanter fick även information om studien, och de forskningsetiska principerna som ämnades följas, skriftligt via mejl innan genomförandet av intervjuerna.

Informanternas samtycke till ljudinspelning av intervjun inhämtades såväl muntligen vid intervjutillfället som skriftligen i samtyckesblanketten, där informanterna försäkrades om att inspelningen kommer att raderas efter avslutat arbete. Datasäkerheten säkerställs därmed genom att samtliga personuppgifter och ljudfiler kommer att raderas vid slutfört arbete. Eftersom inga namn eller identifierbara uppgifter nämndes efter ljudinspelningen påbörjades behöver således inget maskeras vid redogörelse för citat i analysavsnittet. Avslutningsvis behandlar studien därmed inga personuppgifter.

4.7 Tillförlitlighet

Vid kvantitativ forskning brukar trovärdigheten bedömas utifrån begreppen validitet och reliabilitet (Dalen, 2015, s. 114). Vid kvalitativ forskning behöver däremot en alternativ terminologi tillämpas eftersom standardiserade metoder att mäta validitet och reliabilitet är svåra att använda i kvalitativ forskning (ibid., s. 115). Vid följande diskussion används därför begreppet tillförlitlighet vilket består av fyra delar; trovärdighet, pålitlighet, överförbarhet och bekräftelsebarhet (Denscombe, 2018, ss. 419-423).

Vad gäller trovärdighet behandlas i vilken utsträckning som studien överensstämmer med verkligheten. Det kan anses vara svårt för kvalitativa forskare att visa att deras data avspeglar verkligheten (ibid., s. 420). Studiens trovärdighet har däremot säkerställts genom att kontrollfrågor kring intervjuarens tolkningar av svaren har ställts till informanterna under

intervjuns gång. Genom kontrollfrågor har en respondentvalidering möjliggjort kontroll av den faktiska träffsäkerheten och intervjuarens förståelse för svaren har därmed förbättrats (ibid.).

Vidare betonar begreppet pålitlighet hur en tydlig redogörelse för studiens process, analys och metoder behövs i syfte att kunna dra slutsatser om en annan forskare hade kommit fram till liknande fynd (ibid., s. 421). Genom att studien granskas av en handledare kontrolleras studiens pålitlighet, vilket den även görs vid senare opponering där medstudenter granskar studiens innehåll. Således bedöms studiens pålitlighet att var hög (ibid.).

Studiens överförbarhet innebär huruvida studiens resultat är generaliserbart för hela populationen och därmed i vilken utsträckning resultatet kommer att återfinnas i liknande fall på annat håll (ibid., s. 422). Denna typ av förutsägelse är svår att göra vid kvalitativ forskning då resultatet i många fall är situationsspecifikt, där analysen är grundad på ett mindre antal enheter (ibid.). Den kvalitativa forskningen kännetecknas därmed av en föränderlig karaktär, vilket innebär att den aktuella studiens överförbarhet är låg (ibid.).

Avslutningsvis betonas vikten av bekräftelsebarhet inom den kvalitativa forskningen, vilket innefattar studiens objektivitet gällande huruvida forskaren kan producera resultat som är oberoende av forskaren själv (Denscombe, 2018, s. 423). Intervjuaren har genom en neutral och passiv hållning aktivt försökt att inte påverka informanterna med sin egen personliga åsikt (Bryman, 2018, ss. 470-471; Denscombe, 2018, ss. 423-424) och därför anses studiens bekräftelsebarhet hög.

5. Resultat och analys

I följande avsnitt presenteras resultatet av det insamlade materialet samt analys av empirin. Mot bakgrund av det empiriska materialets karaktär genomförs analysen av materialet löpande i takt med att materialet presenteras. Nedan kommer informanterna att benämnas som aktörer. De fem aktörerna kommer att tillskrivas en siffra mellan 1 och 5. I syfte att garantera intern konfidentialitet har siffrorna inte valts utifrån den egentliga ordningsföljden som intervjuerna genomfördes, utan har slumpmässigt parats ihop med en aktör. Vid genomförandet av intervjuerna hade visitationszoner ännu inte implementerats i Sverige. Därför benämns 19 § andra stycket 1 och 20 a § polislagen som den nuvarande och

huvudsakliga lagstiftningen av aktörerna. Samtliga aktörer är övergripande negativt inställda till implementeringen av visitationszoner i Sverige, men de lyfter samtidigt några möjliga positiva konsekvenser av införandet. Genom följande redovisning kommer denna komplexitet kring aktörernas uppfattning av visitationszoner att synliggöras.

5.1 Befogenheter utifrån 19 § andra stycket 1 och 20 a § polislagen

Polisen har i vissa situationer rätt att i brottsförebyggande syfte genomföra husrannsakan i fordon samt kroppsvisitationer för att söka efter vapen eller andra farliga föremål som kan tänkas användas vid våldsdåd (Justitieombudsmannen, 2023, ss. 8-9). Vid Justitieombudsmannens (JO) granskning framkommer det att poliser anser att bestämmelserna kring de ovan nämnda åtgärderna har en komplicerad konstruktion, där tolkning av ordalydelsen medför tveksamheter kring vilka förutsättningar som möjliggör en kontroll (ibid., s. 5). Vidare redogör granskningen för hur poliserna anser att bestämmelsernas tillämpningsområde behöver utvidgas, främst i syfte att kunna genomföra det brottsförebyggande arbete som krävs utifrån den rådande gängkriminaliteten (ibid.). Till skillnad från JO:s granskning yttrar en majoritet av aktörerna att deras nuvarande befogenheter att utföra en kroppsvisitation eller husrannsakan i fordon utifrån 19 § andra stycket 1 respektive 20 a § polislagen är mycket goda. Aktörerna 1, 3, 4 och 5:s uppfattning skiljer sig nämligen mot den redogörelse som granskningen visar.

Jag tycker det är tillräckligt åh jag tycker vi har genom PL 19 och PL 20 a som det heter och andra lagar /.../ men just det är väl PL 19 och PL 20 a PL 20 a är fordonen och PL 19 är personer... jag tycker att därigenom, för att det är en rätt låg satt ribba för att genomföra den eh det är ju anledning att anta eh /.../ så det är ju en rätt lågt satt ribba för att visitera någon och söka igenom ett fordon /.../. (Aktör 1)

Aktör 1 resonerar vidare kring huruvida bestämmelserna i polislagen behöver utvidgas;

Befogenheterna i polislagen är hyfsat heltäckande tycker jag faktiskt eh jag tycker vill jag visitera någon och jag ser grund för det så kan jag eh det gäller bara att jag kan motivera det.

Även aktör 5 ger en enhetlig bild, som däremot skiljer sig mot JO:s granskning (Justitieombudsmannen, 2023), där hans bild är att polisen inte är i behov av en förändring av lagstiftningen;

Men kraven på att få genomföra en PL 19 eller PL 20 a visitation är inte speciellt högt ställda asså dom är ju i eh någonstans i nivå mellan när vi måste skriva en anmälan asså anledning att anta... det är inte... nästa steg upp är skälig misstanke om vi pratar trappor så där. Redan skälig misstanke är ganska lågt ställda krav och då får vi göra kroppsvisitationer, vi får kroppsbesiktiga människor och så där /.../ så kraven i polislagen är lägre ställda är min uppfattning.

Vidare visar JO:s granskning av tillämpningen av bestämmelserna hur poliser tenderar att grunda bedömningen, kring huruvida de får genomföra en kontroll eller inte, på den berörda individens beteende. Exempelvis kunde information om att en individ rör sig i kriminella kretsar eller att en individ beter sig avvikande anses utgöra grunder för en kroppsvisitation alternativt husrannsakan i fordon (Justitieombudsmannen, 2023, ss. 5, 8). JO kritiserade detta resonemang och hävdade att det innebar en ”tänjning” av lagens tillämpningsområde (ibid., ss. 8-9). JO:s beskrivning av att poliserna tenderar att snarare grunda sin bedömning i individens egenskaper än i den egentligen tänkta situationen överensstämmer med aktör 2:s åsikt kring lagstiftningens utformning. Aktör 2 efterfrågar, till skillnad från övriga aktörer men i likhet med granskningens skildring (ibid., s. 5), en lagstiftning som är mer anpassad utifrån dagens gängkriminalitet. Han väljer däremot att betona att det inte nödvändigtvis behöver vara just införandet av visitationszoner som möjliggör en sådan tillämpning, men yttrar följande;

Nej jag tycker väl att det är väl framför allt den 19 paragrafen där som vi ofta använder oss av ju och även 20 a men dom behöver ju skrivas om... för dom är ju anpassade efter en brottslighet som vi hade tidigare i Sverige inte just nu med nätverken och så. /.../ Dom är mer situationsanpassade att det liksom, framförallt är det ju situationen vi ska bedöma om vi kan utföra en visitation eller inte eh det är inte kopplat till personerna... och jag tycker att det eh är väl där man ska liksom ändra fokus att det ska inriktas mer mot personer än hela situationen.

5.2 Sociala insatser kontra repressiv metod

I syfte att styra allmänhetens beteende i enlighet med samhällets rådande sociala- och rättsliga normer tillämpas social kontroll av såväl rättsväsendet och polisen (Sunshine & Tyler, 2003, s. 513; Henry, 2021, s. 1070) som av andra institutioner och individer vid vardagliga interaktioner (MacDonald, 2023, ss. 6-7; Henry, 2019, ss. 5-8). MacDonald (2023, ss. 6-7) betonar vikten av den informella kontrollen, som tillämpas av exempelvis familj och skolan som han menar spelar en ytterst viktig roll vid det brottsförebyggande arbetet. Han efterfrågar en ökad användning av social brottsprevention som grundas i informell kontroll (ibid., ss. 9-10). I enlighet med MacDonald (ibid.) ger aktörerna en samstämmig bild av sociala insatser som ett ytterst viktigt verktyg vid det brottspreventiva arbetet. Samtliga aktörer har uppfattningen om att sociala insatser är minst lika viktigt, om inte viktigare i relation till repressiva åtgärder.

Jag tror att man måste jobba eh jag tror att det är jätte jätteviktigt. Jag tror att det är viktigare faktiskt. /.../ det finns ju någon modell där man inte bara ska rikta in dig på den kriminella utan mot hela dess familj och då i mer hjälpande syfte kanske flytta familjen någon annanstans, se till att mamma pappa får jobb... du ser till att brorsan får jobb för att liksom få liksom lyfta hela familjen ur... ja så de klättrar på samhällsstegen så att säga. Det tror jag är viktigare sådana saker, det gör jag. (Aktör 2)

Den formella kontrollen skriver MacDonald (2023, ss. 6-7) utgörs av rättsväsendets upprätthållande av önskade normer och värderingar, där statens makt att hota om respektive utföra rättsliga sanktioner till följd av kriminella handlingar inkluderas. I likhet med MacDonald (ibid.) beskriver däremot aktör 1 familjen, skolan och allmänhetens delaktighet som en viktig pusselbit i det brottsförebyggande arbetet;

Ja men det är två olika. Den repressiva är ju eh visitationszoner kan man säga... det förebyggande är mer den här att man kommer dit med mer resurser, fritidsverksamhet och sånt. Den måste alltid finnas där, asså den eh den måste alltid finnas. /.../ Det måste alltid jobbas med barn och ungdomar och familjer eh det kommer alltid behövas fritidsverksamhet. Det kommer alltid behövas ah men jobb, aktiviteter för barn och ungdomar... ett alternativ till det kriminella livet.

Gemensamt för samtliga aktörer är deras betoning på att genomförandet av sociala insatser behöver riktas mot barn i låg ålder. De menar att det är i främst lågstadieåldern som samhället

har störst möjlighet att påverka barnen i en positiv riktning, där positiva förebilder och en god relation till skolan är viktigt för att barnet i framtiden inte ska involvera sig i kriminalitet. Aktör 5 redogör för sin uppfattning gällande att det både inom polisen och politiken däremot har varit svårt att få genomslag för social brottsprevention. I enlighet med MacDonald (ibid.) framhäver han dock vikten av såväl sociala insatser som repressiva metoder. Han anser att det snarare är en kombination av informell och formell kontroll som är lösningen;

Men vi har väldigt svårt både internt och externt, framför allt internt, att få genomslag för social brottsprevention. /.../ Jag tror att trots att det är svårt i vissa fall att mäta tydligt för vi kanske gör social brottsprevention i en skola där vi når effekt om 10, 15 år... dels har vi svårt att ha uthålligheten vilja mäta det eh men pekar forskningen på att det är bästa möjliga teknik eller eh för att komma åt ett problem... ett fenomen som vi ser idag... så tycker jag att det är det vi ska använda eh jag tror inte rakt igenom på bara repression... det... för det vet vi att det funkar inte. Vi vet ju hur återfallsfrekvensen ser ut. /.../ Så jag är mer liksom... en kombination, det ena utesluter inte det andra. (Aktör 5)

5.3 Negativa konsekvenser

5.3.1 Ingen brottsminskande effekt

Samtliga aktörer är skeptiska till visitationszoners faktiska påverkan på kriminaliteten, speciellt när det kommer till regeringens syfte med implementeringen i form av att minska skjutningar och sprängningar. Braga, Papachristos och Hureau (2012, s. 12) skriver hur riktade polisiära insatser i en specifik geografisk yta benämns som hot spots policing, där Newburn (2017, s. 626) förklarar hur en sådan begränsad geografisk plats som är särskilt brottsdrabbad benämns som en hot spots. Aktörerna ifrågasätter inte hot spots policing i sig som en framgångsrik polisiär metod utan beskriver i likhet med Weisburd och Green (1995, s. 731) hur polisiära resurser kan placeras i områden med hög brottsproblematik och medföra en viss brottsminskning. Däremot tror samtliga aktörer inte att metodiken kring just visitationszoner kommer att innebära någon vidare brottsminskning. Likt Bradford och Tiratelli (2019, ss. 4-5, 9) ifrågasätter de metodens faktiska brottsminskande effekt i relation till andra polisiära metoder som bedrivs på en begränsad geografisk yta. Aktör 5 förklarar hur hans uppfattning kring visitationszoners ineffektivitet grundar sig i tron på att fler visitationer inte kommer att genomföras då visitationszoner införs, där han inte heller tror att antalet beslagtagna vapen kommer att öka;

Ja jag tror inte att det blir en större effekt asså eh jag kanske låter negativ men jag tror inte vi kommer få någon utväxling på visitation... eller regelverket visitationszoner. Jag tror inte vi kommer att göra fler visitationer, vi kommer inte hitta fler vapen. För det... vi jobbar redan så idag i alla miljöer /.../.

Till skillnad från aktör 5 tror däremot aktör 3 att marginellt fler vapen kommer att beslagtas som en konsekvens av att flera visitationer genomförs, vilket överensstämmer med Wells, Zhang och Zhaos (2012, s. 266) studie som visade hur ökad användning av polisiära visitationer medförde fler vapenbeslag.

Marginellt fler beslagtagna vapen eh det kommer nog göras betydligt fler kontroller eh men jag tror inte att det kommer spela så stor roll i syfte eh ja i det vi vill uppnå. På det stora hela tror jag inte, det riskerar nog att väcka mer ilska och folk blir förbannade än ja jag tror inte det kommer ge så mycket. (Aktör 3)

Enligt ovan väljer dock aktör 3 att tona ner den eventuella ökningen av vapenbeslag, där han vid vidare diskussion ifrågasätter huruvida visitationszonerna kan utgöra en lösning till den större problematiken i form av skjutningar och sprängningar. Hans ifrågasättande inställning till visitationszoners effekt på gängkriminaliteten är linje med Bowling och Webers (2011, ss. 483-484) resonemang, där de ställer sig tveksamma till metodens faktiska möjlighet att förhindra större problematik än innehav av vapen och andra farliga föremål. Wells, Zhang och Zhao (2012) argumenterar till skillnad från Bowling och Weber (2011) för hur de polisiära visitationerna kan förhindra våldsdåd, som konsekvens av att de vapen som antas användas vid våldsdåd konfiskeras av polis. Aktör 5 beskriver däremot hur hans uppfattning är att ökade vapenbeslag inte behöver betyda att eventuella våldsdåd begångna med vapen minskar, eftersom konfiskerade vapen kan ersättas nära inpå utförandet.

/.../ Personen som kommer att genomföra en skjutning kommer ofta utifrån, vapnet kommer ofta till platsen eh personen väldigt sent inpå skjutningen... asså vi förebygger inte det med visitationszoner. Asså det våldet förebyggs inte med visitationszoner. (Aktör 5)

Resonemanget går i linje med Braakmanns (2022, s. 1394) studie, som grundar sig i polisiära omfattande visitationer i Storbritannien, och visar hur metoden inte medförde någon brottsminskning gällande vare sig våldsdåd eller vapenbrott.

5.3.2 Brottets förflyttning

En möjlig negativ konsekvens som tidigare forskning har diskuterat kring hot spots policing, vilket metoden kring visitationszoner grundas i, är risken för crime displacement (Braga, Papachristos & Hureau, 2012; Weisburd & Green, 1995; Braga, Turchan, Papachristos & Hureau, 2019). Enligt teorin om crime displacement kan geografiskt avgränsade polisiära insatser medföra att brott som vanligtvis hade begåtts i det berörda området flyttas till ett annat område (Newburn, 2017, s. 619). Trots att en viss brottsminskning därför kan ses i ett visst område kan denna fördelaktiga effekt ses obetydlig om mindre brottsutsatta områden blir mer belastade av kriminalitet (ibid.). Samtliga aktörer yttrar att de ser en risk för crime displacement, där de menar att den kriminella aktiviteten som dämpas av den polisiära närvaron kan resultera i att problematiken flyttas. Aktör 1 beskriver risken för brottsförflyttning, men belyser också vikten av att lösa grundproblemet i syfte att problematiken i framtiden inte ska återvända till det ursprungliga området;

Ja det är väl alltid så många gånger att det flyttar eh förr eller senare flyttar sig men sen kriminella har ju en tendens också att anpassa sig. Det är ju klart att om det är ett gult läge eller rött läge att man liksom dämpar. Det kanske att dom då tillfälligt flyttar problemet någon annanstans tänker jag men det kommer förr eller senare flytta tillbaka om man inte hanterar grundproblemet.

Aktörernas ståndpunkt skiljer sig i relation till Braga och Weisburd (2010) samt Weisburd och Greens (1995) studier som visade hur hot spot policing var en effektiv brottspreventiv metod, där tillämpning kunde ske utan risk för brottsförflyttning. Till skillnad från aktörernas redogörelse visade också Braga och Weisburd (2010, s. 245) samt Weisburd och Green (1995, s. 728) hur en viss brottsminskning synliggjordes även i de kringliggande områdena. Aktör 2 synliggör, genom sitt uttalande, däremot en komplexitet vid diskussionen kring huruvida brotten kommer att förflyttas. Hans uppfattning är att det finns en risk för att brott flyttas, då kriminella individer är ytterst medvetna om de kriminalpolitiska beslut som tas och därmed anpassar sitt agerande utifrån de aktuella polisiära insatserna i ett område. Trots hans negativa inställning öppnar han däremot upp för hur, i enlighet med Hennen och Gerell (2019, ss. 128-132), brottets förflyttning kan vara ett kriminalpolitiskt mål i sig;

Den effekten kommer bli ganska kortvarig för dom kommer ju lära sig ganska snabbt eh dom kommer veta var den här gränsen går någonstans så kommer dom stå utanför... och

det tror jag inte kommer ta så lång tid innan /.../ Sen kanske det som är syftet med lagen också, men det kommer inte hjälpa något i det långa loppet. (Aktör 2)

5.3.3 Stämpling och territoriell stigmatisering

Aktörerna har diskuterat förekomsten av en eventuell ökad etnisk profilering som konsekvens av implementeringen av visitationszoner. Ariza (2014, ss. 212, 219) samt Bowling och Phillips (2007, s. 958-960) skriver hur etniska minoritetsgrupper tenderar att visiteras i större uträkning jämfört med andra, där denna disproportion kan bero på en etnisk profilering grundat i stereotypa föreställningar om vissa etniska grupper som mer benägna att begå brott (ibid., s. 960). Samtliga aktörer menar däremot att en etnisk profilering inte kommer att bli en konsekvens av implementeringen av visitationszoner, men däremot öppnar aktörerna upp för möjligheten att individer som visiteras däremot kan uppleva att kontrollen grundas i en etnisk profilering. Aktör 1 ger sin syn på risken för etnisk profilering;

Nej asså det med etnisk det kommer alltid folk tycka för den har alltid funnits. Det kommer ofta från folk som redan har en negativ syn på polisen eh asså oavsett vad vi gör. Vi jobbar inte så nu och det har vi inte gjort innan heller. Utan när vi gör visitationer och så så är det på rent objektiva grunder eller erfarenhetsbaserade grunder. /.../ Om vi hittar något i hundra procent av fallen då visiterar vi alldeles för lite utan eh visitationer ska ju till stor del visa på att man hittar ingenting i så fall men de får absolut inte grunda sig på etnicitet eller sådant där. Sen är det ju inget konstigt att våra gängkriminella har ju utländsk bakgrund, det är inget snack om saken eh sen om man väljer att se det som att de blir visiterade utifrån etnicitet eh ja det gör vi inte.

Aktör 4 upplever däremot att risken för att den berörda individen upplever sig diskriminerad utifrån etnicitet kan öka om individen efter kontroll inte visar sig ha begått ett brott;

Sen finns det ju alltid en risk att någon helt hederlig med jobb blir visiterad och att det sprids som en löpeld att polisen jobbar fel och eh jobbar rasistiskt.

Gemensamt för samtliga aktörer är att de däremot, trots nekandet till att etnisk profilering varken förekommer eller kommer att förekomma, framhäver att en viss disproportion i enlighet med den företeelse som Bowling och Phillips (2007, s. 958-960) beskriver kan medfölja. De yttrar därmed att de inte kan utesluta möjligen att fler individer med utländsk bakgrund visiteras, men detta skeende menar aktörerna inte skulle bero på en etnisk

profilering utan i så fall på att en majoritet som bor i det berörda området har en utländsk bakgrund. Bowling och Phillips (ibid.) lyfter ett liknande resonemang kring att en individ behöver vara fysiskt tillgänglig för att kunna visiteras av polis (ibid., s. 945). Vidare yttrar några av aktörerna däremot att övrig profilering kan bli aktuell, där aktör 1 och 5 förklarar att vissa specifika attribut kan förknippas med gängkriminalitet. Enligt Becker (2006, ss. 17, 23-24) innebär denna typ av antagande en stämpling av individen, eftersom polisen då kan stämpla en individ som avvikande trots att det inte är klarlagt att individen har brutit mot några regler.

Ja klädstilen, har du dom här kepsarna eh Dolce Gabbana och becknarväskor och sånt då det betyder ju inte att du är kriminell men det är ju ett pussel i det. (Aktör 1)

Aktör 2 väljer dock att belysa det farliga i att polisen ägnar sig åt sådana generaliseringar och negativa stereotypa uppfattningar som Jahiu och Cinnamon (2022, s. 4549) beskriver grundas i en generaliserad bild av en individ eller social grupp;

Man kan ju inte välja att visitera folk efter hur dom klär sig asså jag vet ju själv hur jag var när jag var ung asså jag lyssnade ju på gangsterrapp och jag var ingen gangster liksom eh man influeras ju av dom man ser upp till på något sätt även fast man inte är kriminell så man får ju vara väldigt försiktig där.

Enligt stämplingsteorin är avvikelse inte en egenskap hos individen, utan skapas i mellanmänniska interaktioner (Becker, 2006, ss. 22-23, 26). Etiketten som avvikande behöver därmed appliceras av omgivningen på en individ, där stämplingen kan ske oberoende av individens faktiska agerande (ibid., s. 23). Aktör 1, 2, 3 och 4 uppger att det finns en risk för att enskilda individer stämplas av polisen som kriminella eftersom visitationen grundar sig i en misstanke om avvikelse. Speciellt tror de att risken för en stämpling av en individ, som medför negativa känslor hos den utpekade och i sin tur försämrar relationen till polisen, är störst när det handlar om oskyldiga som kontrolleras.

Det är svårt att veta hur dom tänker, men som jag tänker är... kriminella idag, bara min uppfattning, att eh man vill inte åka dit, man vill inte hamna i fängelse... och att man lägger ut på ostraffade personer... bära vapen, gömma, förvara ammunition och liknande. Och det är klart att i en säkerhetszon, visitationszon, blir det en större möjlighet att lite

kliva på gemene man vilket också är stor risk att stämpla dom och få dom att falla över på att polisen är skit och dom är eh till och med oskyldiga. (Aktör 4)

Ett genomgående tema i samtliga aktörers redogörelse är vikten av kommunikation från polisens sida i syfte att deras arbete ska präglas av en tydlighet och respekt. Sunshine och Tyler (2003, s. 519) beskriver nämligen hur människors tolerans för polisiära insatser ökar om de har förtroende för motiven bakom polisens agerande. Samtliga aktörer belyser därför hur negativa känslor och upplevd diskriminering på grund av stämpling kan undvikas om kommunikationen är god.

När vi stoppar dom idag för kontroll så drar dom alltid det här att eh dom blir aggressiva eller är verbalt tråkiga. Eh och det här med att “ja ni stoppar oss för att jag är utländsk” kanske eller något sånt. Den finns redan idag eh dom åsikterna. Det säger dom. Därför är det viktigt att skulle jag visitera någon eller när jag visiterar någon så förklarar jag oftast efteråt varför jag gjorde det. Kanske inte alla detaljer, jag menar vissa saker kan man ju inte avslöja. Men att bara rycka tag i någon och visitera sen slänger i väg eh det är dåligt polisarbete. (Aktör 1)

I likhet med aktör 1 förklarar aktör 2 att visitationerna nog kan komma att upplevas som kränkande, vilket överensstämmer med Petterssons (2012, s. 103) redogörelse för att publika visitationer kan medföra en känsla av förödmjukelse hos individen. Deuchar, Miller och Densley (2019, s. 434) skriver hur polisen behöver vara kommunikativa för att deras arbetssätt ska upplevas som legitimt, något som aktör 2 påpekar vid frågan om hur han tror att visitationerna kan komma att upplevas;

Väldigt kränkande. Sen tror jag också asså eh så länge eh asså vi får ju förklara varför vi gör det vi gör liksom och sen oftast så upplever jag att de köper det. /.../ Sen har det mycket med kultur på arbetsplatsen och vilka man väljer... Det finns många poliser som inte är så kommunikativa.

Aktör 3:s uppfattning är däremot att kriminella individer har en högre tolerans för polisens intrång på den personliga sfären, men att det främst är unga individer som riskeras att stämplas som kriminella och där polisens utpekande kan innebära en ond spiral;

Etablerade kriminella som ändå är lite i gatuled, dom köper ju polis-kriminell... ja inte leken men men den världen. I min erfarenhet är det en ganska stor del av deras identitet, det är ju just polisen, motståndaren. Unga kriminella där du kanske inte har etablerat en kriminalitet utan du står lite på tröskeln, där tanken är att få dom att inte vilja leva det livet... där är nog liksom... en visitation kanske nästan riskerar att höja en persons status eller ja "kolla polisen tror att jag bär vapen" eller liknande.

Vidare har risken för territoriell stigmatisering diskuterats under samtalen med aktörerna, vilket innebär att ett helt område kan bli stigmatiserat där samtliga invånare tillskrivs negativa attribut som exempelvis kriminell (Jahiu & Cinnamon, 2022, ss. 4547-4548). Aktörerna ger en delad syn på huruvida stigmatiseringen av det område som en visitationszon upprättas i kommer att ske eller inte. Aktör 3 respektive 5 menar att dessa socialt utsatta områden som blir aktuella för regelverket redan är stigmatiserade och stämplade som brottsutsatta. Däremot beskriver aktör 2 risken för territoriell stigmatisering, vilket han menar i sin tur kan leda till att enskilda individer upplever ett utanförskap gentemot övriga samhället;

Det är ju ändå en stämpel på ett område blir det ju att här liksom bor det många kriminella och det finns mycket problem här och bor man i ett sådant område så vissa kanske inte känner igen sig i det och då kommer man säkert bli påverkad av det... att man blir stämplad själv nånstans att tillhöra den delen av samhället.

5.3.4 Minskat förtroende för polisen

Enligt Sunshine och Tyler (2003, s. 521) går brottsprevention och polisens relation till invånarna hand i hand, något som alla aktörer överensstämmer om. Samtliga aktörer betonar vikten av att polisen upprätthåller en god relation till invånarna, där de yttrar risken för att en negativ syn på polisen utvecklas om en individ upplever sig diskriminerad vid en kroppsvisitation eller husrannsakan i fordon. Gemensamt för samtliga aktörer är däremot att de anser att denna risk minskas betydligt om polisen är kommunikativ och behandlar individerna med respekt. Deras beskrivning av kommunikation som det viktigaste polisiära verktyget går i linje med Deuchars et al. (2019, s. 443) resonemang kring att det inte är metoden i sig som riskerar att skada allmänhetens förtroende för polisen, utan snarare polisens agerande och de berörda individernas uppfattning av interaktionen som har

betydelse. Aktör 1 belyser vikten av kommunikation, där tydlighet kring anledningen bakom kontrollen är ett måste;

Kommunikation är superviktig där /.../ Men det kommer nog bli, och det händer ju redan idag när vi visiterar folk, liksom att eh man träffar eh hur ska man säga eh träffar fel. Att man liksom visiterar någon som inte har med det att göra. Men därför är det ännu viktigare att man förklarar varför man gjorde det eh men återigen då faller man tillbaks på det att vissa kanske köper ursäkten eh och samtidigt måste vi, för att det ska vara ett effektivt verktyg, så måste vi ha missar också... att vi kan inte träffa rätt hela tiden /.../

Vid diskussion kring polisens ansträngningar att upprätthålla förtroendet till allmänheten väljer han vidare att lyfta faktumet att beslutet om en visitationszon kommer upphöra efter två veckor, något han menar kan påverka förtroendet negativt;

Polisen får inte heller bli det här att med att vi bara gör punktnedsläpp vi måste bli mer uthålliga över tid /.../ Sen är man där i två veckor liksom eh sen är man inte där då säger man hejdå. Det är farligt att bygga upp det där förtroendet under en kort tid. Till slut... för varje gång man bryter det där förtroendet med dem boende i närområdet eh det tar längre tid att bygga upp det förtroendet sen igen tänker jag. (Aktör 1)

Vid diskussion kring vilken relation som riskerar att försämrars i större utsträckning väljer aktör 3 att framhäva risken för att relationen till främst unga personer kan försämrars. Han belyser hur unga individer, som är på gränsen till att vara involverade i gängkriminalitet och som polisen försöker få in på en laglydig bana, kan riskera att få en försämrad bild av polisen;

Det finns ju en rätt stor klick ungdomar som vill in och som redan kanske är halvvägs in men som inte är straffmyndiga eh men dom ser ju upp och har dom här som sina idoler... deras attityd och bild av oss skulle säkert bli sämre. Sen tycker ju inte dom, eftersom dom har dom som sina idoler, så tycker inte dom om oss ändå eller ser positivt på oss men eh det finns nog en risk att framför allt relationen till dom hade nog försämrats.

Tyler och Fagan (2008, s. 241) betonar hur en enskilda ungdomars attityd gentemot polisen kan sprida sig inom deras umgängeskrets och senare resultera i en kollektiv uppfattning om polisen i ett visst område. Vidare förklarar Pettersson (2012, ss. 47-56) hur nyckeln till en god relation till ungdomarna, i syfte att undvika att en negativ attityd formas, är en polisiär balans

mellan kontakt och kontroll. Frågan kring huruvida polisen ska agera auktoritärt eller inta rollen som en vän vid interaktion med ungdomar är ett genomgående tema i aktörernas redogörelse. Samtliga aktörer synliggör, i enlighet med Pettersson (ibid.), behovet av en kombination mellan kontroll och kontakt. De menar att det ena arbetssättet inte behöver utesluta det andra. Aktörernas redogörelse visar hur ett relationsskapande arbetssätt är av väsentlig betydelse för att förebygga brott och inge förtroende hos ungdomarna, men att de samtidigt är tvungna att markera deras makt för att inte ge uttryck för eftergivenhet.

Det är en fin balans... att man eh vi ska ju alltid visa att det är vi som bestämmer. Men vi måste också vara dom som inger förtroende... och legitimitet framför allt. Att vi inte bara går omkring och visiterar på lösa grunder, men vi måste alltid vara där oavsett om du är kriminell eller laglydig om man säger så eh så ska vi vara någon att lita på. Det är viktigt eh att vi är där av dom orsakerna. För många kriminella dom enda kompisarna dom har i grunden sen det är polisen. /.../ I slutändan är vi ändå de som finns där. (Aktör 1)

Legitimiteten som aktör 1 nämner är något som samtliga informanter betonar vikten av, där det inte är en fråga om vad de gör utan hur de gör det i enlighet med teorin om processuell rättvisa (Sunshine & Tyler, 2003). Aktör 3 förklarar att om individer som kommer att visiteras eller få sitt fordon genomsökt känner sig respekterade kan eventuell förödmjukelse undvikas (Pettersson, 2012, s. 103).

Jag tror i för sig att du kan vara eh du kan vara väldigt auktoritär och rak men så länge du är korrekt. Förklara varför och vad det är du gör. /.../ Har du bara fog för ditt ingripande och du förklarar vad det är du gör och varför så brukar det inte vara några problem tycker jag. /.../ Hur du liksom beter dig i ditt agerande att du gör det på ett schysst sätt. För det ser man på vissa yngre kollegor som alltid får problem för att de är lite osäkra och så blir de eh så ska de ha en tuff attityd eller fasad... och så blir det problem. Som sagt det är inga problem med att vara tuff och rak mot folk men var det på ett schysst sätt och förklara så brukar det gå bra. (Aktör 3)

5.4 Positiva konsekvenser

5.4.1 Minskad osäkerhet vid bedömning

Trots att aktörerna yttrat en övervägande kritisk inställning till visitationszoner och de möjliga konsekvenser som den nya lagstiftningen kan medföra, synliggörs några möjliga

positiva konsekvenser. En av aktörerna, aktör 2, förklarar hur implementeringen skulle kunna innebära en enklare bedömning i vissa hänseenden. Han förklarar hur enskilda polisers osäkerhet kring huruvida de får utföra en visitation eller inte kan minskas vid införandet av visitationszoner, då det hävdade utrymmet för subjektiva tolkningar (Justitieombudsmannen, 2023) begränsas. En individ som upplever att en kroppsvisitation eller husrannsakan i fordon har genomförts utan laglig grund, oavsett om det är en konsekvens av polisiär osäkerhet eller brist på kommunikation från polisen, kan uppleva sig diskriminerad (ibid.). Risken för upplevd diskriminering skulle därmed tänkas minska om polisen ger ett säkert intryck som inte väcker misstro hos den berörda individen, där eventuella oklarheter kring kontrollen tydligt kommuniceras. JO:s redovisning av subjektiva tolkningar och osäkerhet vid bedömningen (ibid., s. 5) överensstämmer med den beskrivning om företeelsen som aktör 2 ger;

Fler vågar göra visitationer oftare för annars så tror jag att många blir såhär att åh "får vi göra visitationer nu eller får vi inte?" och då väljer man att inte göra det för att man är lite osäker på om man faktiskt får eller inte... eh och det tror jag att det här kommer underlätta väldigt mycket med. /.../ Det tror jag är jättepositivt faktiskt.

5.4.2 Ökad visitation av kvinnor

Vid samtal med aktörerna resonerades det kring att individer som vanligtvis inte visiteras av polis kanske kommer att visiteras i en visitationszon. Aktörerna 1, 2, 3 och 4 menar att kvinnor tidigare tenderat att undkomma visitation i större utsträckning än män, vilket har inneburit att de kriminella har utnyttjat kvinnor vid transport av illegala föremål och vapen. Om fler kvinnor skulle visiteras som ett resultat av implementeringen skulle visitationszoner innebära en minskad stämpling av enbart män som brottslingar (Becker, 2006). Aktörerna beskriver därmed en situation där kvinnorna tillskrivs attribut som är i motsats till kriminalitet. Aktör 4 beskriver sin syn på om fler kvinnor nu kan komma att visiteras;

Helt klart mer. Det är väl något där polisen... liksom har vaknat till lite och samma sak igen av erfarenhet, att man hittar vapen på ostraffade tjejer eller flickvänner till kriminella. Så kopplat till visitationszon så skulle nog fler tjejer visiteras. /.../ Slarvigt uttryckt inom polisen i alla fall att tjejer kommer undan... lättare. Det finns en mansdominans i polisyrket och jag vet inte... manliga/kvinnliga rollen att kvinnan är

oskyldig och hjälplös, helt felaktigt men någonstans i grunden inte grovt kriminell eller villig och göra kriminella saker och det stämmer ju inte.

6. Avslutande diskussion och slutsats

Justitieombudsmannens (JO) granskning av 19 § andra stycket 1 respektive 20 a § polislagen kan delvis ses överensstämma med den uppfattning poliserna har kring tillämpningen av de nämnda bestämmelserna. Studiens resultat visar att de intervjuade poliserna inte anser att lagstiftningen kring visitationer hade behövts utvidgats, då poliserna hävdar att deras befogenheter att utföra en kroppsvisitation alternativt husrannsakan i fordon redan var goda innan införandet av visitationszoner. Enligt studiens resultat framställs därmed implementeringen av visitationszoner som onödig. En polis ger däremot en enhetlig bild med det som framkommit i granskningen, nämligen att bestämmelsernas konstruktion kan anses svårtolkade (Justitieombudsmannen, 2023). Studien visar därmed hur implementeringen av visitationszoner skulle kunna medföra en positiv konsekvens i form av en mer enhetlig bedömning, där utrymmet för olika tolkningar av lagtexten kan minskas. Det skulle i sin tur leda till en minskad osäkerhet hos den enskilda polisen vid beslutsfattandet. JO:s granskning visar vidare hur poliser tenderar att tänja lagen i syfte att kunna utföra det brottsförebyggande arbete som förväntas av dem (ibid.). Med utgångspunkt i hur, enligt JO:s granskning, poliser faktiskt tillämpar lagen kan implementeringen av visitationszoner därför tänkas minska avståndet mellan polisens faktiska tillämpning och lagtextens ordalydelse.

Samtliga poliser i studien har haft en överhängande negativ inställning till visitationszoners möjliga effekt på brottsligheten, där diskussion har förts kring vilken preventionsmodell som faktiskt fungerar. Vad gäller visitationszoner som en brottspreventiv metod har poliserna valt att belysa vikten av sociala insatser i syfte att förebygga kriminalitet. De betonar att såväl informell som formell kontroll (MacDonald, 2023) behövs i ett samhälle, men framhåller att dagens utmaningar inte kan bekämpas enbart genom polisiära medel i enlighet med MacDonalds (ibid.) resonemang. I linje med MacDonald (ibid.) betonar de snarare hur sociala insatser är nästintill viktigare i jämförelse med mer repressiva metoder. Deras redogörelse av att skolan, familjen och andra sociala institutioners del i det brottsförebyggande arbetet synliggör en uppfattning om att hela samhället behöver samarbeta för att bekämpa gängkriminaliteten. Intressant är hur studiens resultat visar att polisen upplever det svårt att få genomslag för social brottsprevention, trots att samtliga informanter framställer sociala insatser som nyckeln till framgång. Dessutom visar studien hur synen på

tidiga insatser som viktiga är en genomgående uppfattning hos poliserna. De menar att brottspreventiva insatser präglade av informell kontroll, snarare än straffrättsliga sanktioner, behöver genomföras i en låg ålder för att framtida brottslighet ska kunna förhindras. Således framställs implementeringen av visitationszoner av poliserna som en kriminalpolitisk åtgärd som angriper problemet allt för sent i jämförelse med sociala insatser.

Vad gäller implementeringens möjlighet att uppfylla dess syfte, i form av att bekämpa gängkriminaliteten samt medföljande skjutningar och sprängningar, synliggör studien en negativ inställning hos poliserna. Likt Bradford och Tiratelli (2019) ifrågasätter de metodens faktiska möjlighet att minska brottslighet i relation till andra polisiära metoder som bedrivs på en avgränsad geografisk yta. Till skillnad från Wells, Zhang och Zhao (2012) visar därför studien hur visitationer inte kan tänkas förhindra våldsdåd trots en möjlighet till att marginellt fler vapen och farliga föremål tas i beslag. Polisernas uppfattning är därmed i linje med Bowling och Webers (2011, ss. 483-484) respektive Braakmanns (2022, s. 1394) tveksamma inställning till att metoden kan lösa större problematik än innehav av farliga föremål och vapen. Ett resonemang som lyfts är nämligen misstron till att det kommer att genomföras fler visitationer genom implementeringen. Detta kan tänkas grundas i polisens uppfattning om att deras befogenheter för att utföra en kroppsvisitation eller husrannsakan i fordon redan var tillräckliga. Polisernas skepsis gällande möjligheten att uppfylla syftet grundas bland annat i risken för att brott förflyttas till kringliggande områden, i enlighet med teorin om crime displacement (Braga, Papachristos & Hureau, 2012; Weisburd & Green, 1995; Braga, Turchan, Papachristos & Hureau, 2019; Newburn, 2017). Denna möjliga negativa konsekvens framställs som ett resultat av att kriminella är högst medvetna om de kriminalpolitiska beslut som tas och anpassar sin kriminella verksamhet utifrån det (Newburn, 2017). Poliserna nämner, till skillnad från Braga och Weisburd (2010) samt Weisburd och Green (1995), ingen tro på en brottsminskande effekt i kringliggande områden. Faktumet att en polis däremot öppnar upp för möjligheten att brottens förflyttning kan vara ett kriminalpolitiskt mål i sig, i linje med Hennen och Gerells (2019) redogörelse, är ett exempel på att poliserna kan se vissa fördelar även vid tal om de till synes negativa konsekvenserna.

Vidare visar studien hur etnisk profilering inte kan tänkas bli en möjlig negativ konsekvens av implementeringen, då poliserna betonar att ett sådant arbetssätt inte är förenligt med polisyrket. En viss disproportion där etniska minoriteter kan tänkas visiteras i större

utsträckning än andra, i linje med Ariza (2014) samt Bowling och Phillips (2007) studie, kan däremot tänkas förekomma. Denna disproportion anses dock i så fall grundas i individers olika tillgänglighet i det offentliga rummet (ibid.). En mer framträdande negativ konsekvens som framhävs av poliserna är däremot risken för att individer stämplas på grund av att polisen väljer ut just dem för en kontroll. Visitationszoner anses därmed kunna bidra till att individer, i enlighet med stämplingsteorin (Becker, 2006), stämplas som kriminella trots att de inte behöver ha brutit mot några regler då kontrollen nu kan genomföras utan brottsmisstanke. Denna stämpling beskriver Pettersson (2012) i sin tur kan innebära en förödmjukelse hos den berörda individen. Risken för att negativa känslor uppstår hos den berörda individen, som en konsekvens av stämplingen, anses vara störst vid kontroller av unga personer och andra laglydiga. Däremot visar studiens resultat hur visitationszoner kan innebära att personer som tidigare inte brukade visiteras nu kommer att bli visiterade. Främst framhävs kvinnor som de individer som nog kommer att visiteras i större utsträckning, vilket innebär att stämplingen av enbart män som kriminella minskar (Becker, 2006).

Förutom risken för individuell stämpling nämns risken för att implementeringen kan leda till territoriell stigmatisering (Jahiu & Cinnamon, 2022). Trots att de socialt utsatta områdena som kan tänkas bli aktuella vid beslut om en visitationszon framställs som redan stigmatiserade, kan ytterligare stämpel sättas på området. De intervjuade poliserna anser däremot hur såväl stämpling som stigmatisering kan undvikas om polisen agerar legitimt och kommunicerar sina avsikter (Deuchar et al., 2019; Pettersson, 2012; Sunshine & Tyler, 2003). Poliserna beskriver hur de kommer att behöva förklara varför de utför en kroppsvisitation eller husrannsakan i fordon, då de inte bara kan rycka tag i en individ och sen släppa iväg utan att informera om anledningen. Polisens val att betona kommunikation som ett viktigt polisiärt verktyg vid utförandet av framtida visitationer är i linje med teorin om processuell rättvisa (Sunshine & Tyler, 2003; Tyler & Fagan, 2008). Kommunikation nämns också som ett verktyg för att undvika risken att allmänhetens relation till polisen försämras. Gällande visitationszoners möjliga negativa påverkan på förtroendet för polisen synliggör studien en viss komplexitet. Poliserna öppnar nämligen upp för en sådan risk, men framhäver att försämringen kan undvikas genom god kommunikation och en balans mellan ett auktoritärt och relationsskapande arbetssätt (Pettersson, 2012; Sunshine & Tyler, 2003).

Sammanfattningsvis visar studiens resultat hur samtliga av poliserna är överhängande negativt inställda till implementeringen av visitationszoner i Sverige. Däremot resonerade

alla kring både positiva och negativa möjliga konsekvenser av införandet. Studien synliggör därmed en komplexitet vid diskussionen kring för- respektive nackdelar med implementeringen. Vidare har även strategier för att undvika möjliga negativa konsekvenser lyfts fram. Studiens resultat visar hur sociala insatser ses som mer fördelaktiga i relation till mer repressiva åtgärder, såsom visitationszoner, när det kommer till det brottspreventiva arbetet. Vidare synliggörs polisens uppfattning om att deras befogenheter att utföra visitationer redan innan implementeringen av visitationszoner var tillräckliga. De möjliga positiva konsekvenserna av implementeringen som studien synliggör är att osäkerheten kring om polisen får genomföra en kontroll eller inte kan minskas genom en ny lagstiftning. Vidare lyfter poliserna fram möjligheten att fler personer som inte brukar visiteras nu kommer att visiteras, särskilt vad gäller kvinnor. De möjliga negativa konsekvenserna som lyfts fram är att visitationszoner kan leda till stämpling av individer och territoriell stigmatisering av de områden där en visitationszon införs. Vidare öppnar poliserna upp för risken att allmänhetens förtroende för polisen kan minska samt att metoden inte ses ha någon vidare brottsminskande effekt. Således har studiens syfte att öka förståelsen kring implementeringen av visitationszoner i Sverige uppfyllts. Detta genom att svenska polisers uppfattningar kring visitationszoner kan bidra till att fylla befintliga kunskapsluckor. Avslutningsvis efterfrågas ytterligare forskning kring visitationszoner som fenomen, i synnerhet i en svensk kontext. Särskilt välkomnas vidare forskning kring faktiska konsekvenser av användningen av visitationszoner i Sverige. Exempelvis kan studier kring hur visitationszoner faktiskt påverkar invånare i de berörda områdena i Sverige ses kunna bidra med ett intressant perspektiv.

Referenser

Ariza, J. J.M. (2014). Police-Initiated Contacts: Young People, Ethnicity, and the “Usual Suspects”. *Policing and Society: An International Journal of Research and Policy*, 24(2), ss. 208–223. DOI: 10.1080/10439463.2013.784301

Becker, H. S. (2006). *Utanför. Avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv

Berg, F. & Ftouni, H. (2024). Sverige inför visitationszoner efter ifrågasatt dansk modell. *SVT Nyheter*, 4 februari.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/sverige-infor-visitationszoner-efter-ifragasatt-dansk-modell> (Hämtad 2024-04-14)

Bowling, B. & Phillips, C. (2007). Disproportionate and Discriminatory: Reviewing the Evidence on Police Stop and Search. *Modern Law Review*, 70(6), ss. 936-961.

<https://www.jstor.org/stable/4543185>

Bowling, B. & Weber, L. (2011). Stop and Search in Global Context: An Overview. *Policing and Society: An International Journal of Research and Policy*, 21(4), ss. 480–488.

DOI:10.1080/10439463.2011.618735

Braakmann, N. (2022). *Does stop and search reduce crime? Evidence from street-level data and a surge in operations following a high-profile crime*, 185(3), ss. 1370-1397. DOI: 10.1111/rssa.12839

Bradford, B. & Tiratelli, M. (2019). Does stop and search reduce crime. *UK Justice Policy Review*, 4. ss. 1-11.

Braga, A. A., Turchan, B. & Papachristos, A.V. & Hureau, D. M. (2019). Hot spots policing of small geographic areas effect on crime. *Campbell Systematic Review*, 15(3). DOI: 10.1002/cl2.1046

Braga, A. A., Papachristos, A. & Hureau, D. (2012). *Hot spots policing effects on crime*. Campbell Systematic Reviews. DOI: 10.4073/csr.2012.8

Braga, A. A. & Weisburd, D.L. (2010). *Policing Problem Places: Crime Hot Spots and Effective Prevention*. Oxford University Press. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780195341966.001.0001

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3:e upplagan. Malmö: Liber ekonomi

Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. 2:a upplagan. Malmö: Gleerups

Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4:e upplagan. Lund: Studentlitteratur

Deuchar, R., Miller, J. & Densley, J. (2019). The Lived Experience of Stop and Search in Scotland: There Are Two Sides to Every Story. *Police Quarterly*, 22(4), ss. 416–451. DOI: 10.1177/1098611119849646

Ds 2023:31. *Säkerhetszoner. Möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Eneström, E. (2024). Polisförbundet har tidigare uttalat sig kritiskt till visitationszoner. Men i sitt remissvar till det nya förslaget om så kallade säkerhetszoner är förbundet övergripande positiva. *Polistidningen*, 25 januari.

<https://polistidningen.se/2024/01/polisforbundet-positiva-till-forslag-om-visitationszoner/>

(Hämtad 2024-04-13)

Ftouni, H. (2024). Oro inför visitationszoner i Malmö: “Har gul väst för att visa att jag inte är kriminell”. *SVT Nyheter*, 8 april.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/oro-infor-visitationszoner-i-malmo-har-gul-vast-for-att-visa-att-jag-inte-ar-kriminell> (Hämtad 2024-04-13)

Garro, E. (2023). Dansk kriminolog om gängbrottsligheten: "Sverige har blivit kära i fel saker". *SVT Nyheter*, 25 februari.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/danske-kriminologen-sverige-gor-fel-som-idoliserar-danmark> (Hämtad 2024-04-02)

Hennen, I. & Gerell, M. (2019). Hot Spot 'Knarkrondellen'. An evaluation of Police Interventions in Malmö. *Nordisk politiforskning*, 6(2), ss. 111-135. DOI: 10.18261/issn.1894-8693-2019-02-04

Henry, A. (2021) Interaction Rituals and "Police" Encounters: New Challenges for Interactionist Police Sociology. *Policing and Society: An International Journal of Research and Policy*, 31(9), ss. 1066-1080. DOI: 10.1080/10439463.2020.1791861

Henry, S. (2019). *Social Deviance*. 2:a upplagan. Polity Press.

Jahiu, L. & Cinnamon, J. (2022). Media coverage and territorial stigmatization: an analysis of crime news articles and crime statistics in Toronto. *GeoJournal: Spatially Integrated Social Sciences and Humanities*, 87(6), ss. 4547-4564. DOI:10.1007/s10708-021-10511-5.

Justitieombudsmannen. (2023). *Granskning av polisens användning av kroppsvisitation och husrannsakan i fordon i brottsförebyggande syfte*. Dnr 2199:2023 (2023-06-26)

MacDonald, J. (2023). Criminal justice reform guided by evidence: social control works—The Academy of Experimental Criminology 2022 Joan McCord Lecture. *Journal of Experimental Criminology*. ss. 1-18. DOI:10.1007/s11292-023-09558-w

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2024). *Säkerhetszoner*. <https://www.krisinformation.se/detta-kan-handa/handelser-och-storningar/2023/gangvald/sakerhetszoner> (Hämtad 2024-04-27)

Newburn, T. (2017). *Criminology*. 3:e upplagan. Routledge.

Noaks, L. & Wincup, E. (2004) *Criminological research: understanding qualitative methods*. SAGE

Pettersson, T. (2012). *Att balansera mellan kontroll och kontakt. Lokala polisens arbete med ungdomar*. Lund: Studentlitteratur

SFS: 1984:387. *Polislag*.

Sunshine, J. and Tyler, T.R. (2003). The Role of Procedural Justice and Legitimacy in Shaping Public Support for Policing. *Law & Society Review*, 37(3), ss. 513–548.

<https://www-jstor-org.ludwig.lub.lu.se/stable/1555077>

Tanaka, S. (2024). Kritiken mot visitationszoner: “Oacceptabla risker för diskriminering”. *SVT Nyheter*, 8 februari.

<https://www.dn.se/sverige/kritik-mot-visitationszoner-oacceptabla-risker-for-diskriminering/>

(Hämtad 2024-04-10)

TV4. (2024). *Docenten om de danska visitationszonerna: “Har aldrig utvärderats”*.

<https://www.tv4play.se/klipp/bf33e4bef240e3c5245e?first=20494543&playlist=5VITI85y4ZaDx1ZwIclj04&offset=2&clipSectionId=just+nu> (Hämtad 2024-04-09)

Tyler, T.R. and Fagan, J. (2008). Legitimacy and Cooperation: Why Do People Help the Police Fight Crime in Their Communities. *Ohio State Journal of Criminal Law*, 6(1), ss. 231–276.

Weisburd och Green (1995). Policing Drug Hot Spots: The Jersey City Drug Market Analysis Experiment. *Justice Quarterly*, 12(4), ss. 711–736.

Wells, W., Zhang, Y. & Zhao, J. (2012). The Effects of Gun Possession Arrests Made by a Proactive Police Patrol Unit. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, 35(2), ss. 253–271. DOI: 10.1108/13639511211230020

Bilagor

Bilaga 1. Samtyckesblankett

Samtyckesblankett för deltagande i studie

Medgivande

Jag bekräftar härmed att jag tagit del av muntlig och/eller skriftlig information om studien och jag har haft möjlighet att ställa frågor.

Jag har fått information om att uppgifterna som kommer att samlas in om mig kommer att behandlas konfidentiellt, på ett sådant sätt att min identitet inte kommer att avslöjas för obehöriga.

Jag är medveten om att intervjun kommer att spelas in. Inspelningen kommer att raderas efter avslutat arbete.

Jag är väl medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst under intervjun kan avbryta min medverkan.

Jag samtycker till att delta i studien rörande **visitationszoner i Sverige**.

Ort och datum

Underskrift

--	--

Bilaga 2. Intervjuguide

Intervjuguide

1. Går det bra att jag spelar in intervjun?
2. Vilken könstillhörighet har du?
3. Hur gammal är du?
4. Vilken yrkesroll har du? I vilken utsträckning har du haft erfarenhet av arbete i yttre tjänst?
5. Har ni diskuterat något om Danmarks användning av visitationszoner på din arbetsplats?
6. Vad tror du är syftet med visitationszoner?
7. Hur ser era möjligheter ut utifrån polislagen, som den ser ut idag, att genomföra kroppsvisitation respektive husrannsakan i fordon? Vad tänker du kring de befogenheter som ni har idag?
8. Tror du att visitationszoner kommer att vara ett effektivt verktyg för att bekämpa brottsligheten?
9. Hur tror du att införandet av visitationszoner i ett område kommer ha för påverkan på de individer som bor där?
10. Hur tror du att relationen mellan polisen och allmänheten kommer att påverkas av visitationszonerna?
11. Vilka negativa konsekvenser tror du att visitationszoner i Sverige kan medföra?
12. Vilka positiva konsekvenser tror du att visitationszoner i Sverige kan medföra?
13. Danmark har i samband med införandet av visitationszoner även genomfört sociala insatser som en del i det brottsförebyggande arbetet. Hur ser du på sociala insatser i brottspreventivt syfte?
14. Har du några andra tankar som du vill dela med dig av?